

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2018

Pavel Kučera

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Pavel Kučera

**Analýza: Byl Barack H. Obama větší
mírotvorce než George W. Bush?**

Bakalářská práce

Praha 2018

Autor práce: **Pavel Kučera**

Vedoucí práce: **Mgr. Jiří Pondělíček, BA**

Rok obhajoby: 2018

Bibliografický záznam

KUČERA, Pavel. Analýza: Byl Barrack H. Obama větší mírotvorce než George W. Bush? Praha, 2018. 46 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jiří Pondělíček, BA

Abstrakt

Ve svojí práci se věnuji analýze teze, zda se Barrack H. Obama, mimo jiné držitel Nobelovy ceny za mír z roku 2009, během svého působení ve funkci amerického prezidenta více zasadil o mírovější politiku na Středním a Blízkém východě, než jeho předchůdce George W. Bush. Již ve svých předvolebních projevech se totiž Obama zavázal ukončit dlouhotrvající války v Afghánistánu či Iráku, rozpoutané právě za Bushe, a prosazovat mírovější politiku v tomto regionu. Ve svojí práci pak z dostupných zdrojů, ať už se jedná o odbornou literaturu či denní tisk, rozebírám, jak a v čem se lišila jejich zahraniční politika v daném regionu. Věnuji se též analýze toho, jak se oba prezidenti snažili vypořádat s hrozbou mezinárodního terorismu, zejména s ohledem na organizace jako Talibán, Al-Káida či Islámský stát, a jaké prostředky volili k jeho potírání či omezení jeho vlivu na území států jako jsou Irák, Afghánistán, Somálsko, Jemen či Pákistán. V samotném závěru práce se věnuji také srovnání toho, kolik si vojenské operace, vedené oběma prezidenty v tomto regionu, vyžádaly obětí mezi samotnými příslušníky amerických ozbrojených sil, jaké byly finanční náklady na tyto operace, ke kolika bombovým útokům drony došlo během prezidentství Bushe i Obamy, či kolik teroristů bylo během jejich funkčního období zabito.

Abstract

Barack Obama's election to the presidential office in 2009 for many people from the United States and abroad was a promise of a change in US foreign policy, which, in the reign of his predecessor George W. Bush, was too discredited by a military campaign to Iraq. Weapons of mass destruction, which were the official rationale for an attack on the regime of Saddam Hussein, were, according to many, only a cover for violent US „export of democracy" and increased influence in the oil-rich region. In the US, however, a year ago President Barack Obama left the highest office and was

replaced by Donald Trump. And it is time to evaluate whether and how Obama fulfilled his determination to exert America from the „never-ending” conflict in Iraq and Afghanistan, caused – by Obama’s words - by his predecessor George W. Bush, who was perceived as a "gunman" in the eyes of a substantial part of the US but also of the world public and never went far to approve the bombing during his presidency. At the same time, however, Barack Obama's critics often say that his image of the peacemaker is just a chimera, as Obama was no better than his predecessor, and he earned the Nobel Peace Prize undeservedly. And when we make a very simple comparison of the number of countries that both presidents have ordered to bomb, we will reach a rather surprising result. There were four during Bush’s era (Afghanistan, Iraq, Pakistan and Somalia) against seven during Obama’s era (the four plus plus Yemen, Libya and Syria). We can argue that part of these wars, Obama, who in addition received the Nobel Peace Prize during his presidency, has already inherited from Bush. However, there is still almost the same number of countries that Bush did not bombed and Obama (drone)bombed.

In my work, I would like to focus on confirming or rebutting the very widespread hypothesis that George W. Bush was a bigger warrior than Barack Obama or the opposite. From available sources, whether professional literature or international daily press, I want to compile a coherent picture of wars in the Middle East countries and try to simply verify or refute the thesis in the title of my bachelor work.

Klíčová slova

Irák, Afghánistán, USA, zahraniční politika, válka, Bush, Obama, terorismus

Keywords

Iraq, Afghanistan, USA, foreign policy, war, Bush, Obama, terrorism

Rozsah práce: 59797 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. prosince 2017

Pavel Kučera

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. PhDr. Jiřímu Vykoukalovi, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly dokončit moji práci.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE
Jméno: Pavel Kučera
E-mail: pavel.kucera@email.com
Semestr: Zimní
Akademický rok: 2017/2018
Název práce: Analýza: Byl Barrack H. Obama větší mírotvorce než George. W Bush?
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): Zimní 2018
Vedoucí diplomového semináře: doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.
Vedoucí práce: Mgr. Jiří Pondělíček, BA
V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce? Po prozkoumání literatury a dostupných informačních zdrojů jsem se rozhodl oproti původnímu záměru téma svojí bakalářské práce zúžit na tu část zahraniční politiky USA za administrativy obou prezidentů, která se vztahuje k mezinárodnímu terorismu a zemím Středního a Blízkého východu.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu? V časovém vymezení tématu moje práce žádné změny nedoznala, týká se let vlády obou amerických prezidentů, tedy 2001-2008 (Bush) a 2009-2017 (Obama). Po věcné stránce je však více vymezena na již uvedenou problematiku zahraniční politiky USA ve vztahu k mezinárodnímu terorismu a zemím Středního a Blízkého východu.
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)? Zatímco původně jsem plánoval pojmout svoji práci jako komparaci, ve výsledku jsem se mnohem více zaměřil na analýzu obecně rozšířené teze. V práci jsem však zachoval srovnání předvolebních slibů obou prezidentů s tím, jaké kroky pak v daných oblastech zahraniční politiky skutečně podnikli, a jak se to projevilo na bezpečnosti nejen USA, ale i v regionu Středního a Blízkého východu.
Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce? Prostou komparaci jsem nahradil analýzou teze. S hlediska zdrojů a čerpání informací z odborné literatury a denního tisku však moje práce žádných změn nedoznala.
Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce? Kromě již dříve uvedené knižní literatury jsem téma zkoumal i na dostupných webových stránkách, ať už se jednalo o různé vládní web či například významná světová média či denní tisk.
Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech): Původní záměr orientovat se na širší spektrum problémů mezinárodní politiky USA za vlády obou prezidentů mi po bližším zkoumání přišel příliš

tématicky rozbředlý a dosažení nějakých jednoznačných závěrů z něj vyplývajících na dané ploše problematické. Se současným užším vymezením se v problematice lépe orientují a pevně věřím, že se to projevilo i na úrovni mojí bakalářské práce.

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. ZÁKLADNÍ INFORMATICE K PROBLEMATICE.....	3
1.1 <i>Role amerického prezidenta v zahraniční politice USA.....</i>	<i>3</i>
1.2 <i>Vztah prezidentů Bushe a Obamy k islámu, terorismu a jaderné hrozbě.....</i>	<i>4</i>
1.3 <i>Pohled literatury na téma.....</i>	<i>6</i>
2. GEORGE W. BUSH.....	10
2.1 <i>Příchod neokonzervativců do Bílého domu.....</i>	<i>10</i>
2.2 <i>Útoky z 11. září, Operace trvalá svoboda a invaze do Iráku.....</i>	<i>13</i>
2.3 <i>Bush podruhé a útoky drony.....</i>	<i>16</i>
1. BARRACK H. OBAMA.....	19
2.1 <i>Asijský pivot a Nový začátek.....</i>	<i>20</i>
2.2 <i>Války zděděné i nové.....</i>	<i>21</i>
2.3 <i>Dražší, ale bezpečnější války.....</i>	<i>23</i>
4. KDO ZABIL VÍCE TERORISTŮ?.....	25
ZÁVĚR.....	27
SUMMARY.....	30
POUŽITÁ LITERATURA.....	32
SEZNAM PŘÍLOH.....	37
Přílohy.....	38

Úvod

Zvolení Barracka H. Obamy do prezidentského úřadu v roce 2009 bylo pro mnoho lidí z USA i zahraničí příslibem změny americké zahraniční politiky, která se v době vlády jeho předchůdce George W. Bushe až příliš zdiskreditovala zejména vojenským tažením do Iráku. Zbraně hromadného ničení, které byly oficiálním zdůvodněním útoku proti režimu Saddáma Husajna, byly podle mnohých jen zástěrkou pro násilný americký „vývoz demokracie“ a zvýšení svého vlivu v oblasti bohaté na ropu. V USA však nedávno došlo k výměně v nejvyšším úřadě, kdy prezidenta Barracka Obamu vystřídal Donald Trump. A je proto čas hodnotit, jakým prezidentem byl v tomto ohledu ten předchozí, jímž je Barrack Obama. A zda a jak splnil své předsevzetí vyvézt Ameriku z nekončícího konfliktu v Iráku a v Afghánistánu, do nějž USA podle jeho prohlášení zavedl právě jeho předchůdce George W. Bush, který byl v očích podstatné části americké, ale i světové veřejnosti vnímán coby „pistolník“, který pro schválení vojenské akce během svého prezidentství nikdy nešel daleko. Současně se však nezdá, že by názory kritiků Barracka Obamy, že jeho obraz mírotvorce je do jisté míry pouhou chimérou, jelikož Obama schválil více vojenských misí než jeho předchůdce a Nobelovu cenu míru tím pádem v roce 2009 získal do jisté míry nezaslouženě.

Když provedeme velmi prosté srovnání počtu zemí, které oba prezidenti nařídili bombardovat, dojdeme k poměrně překvapivému výsledku. Jsou to čtyři za Bushe (Afghánistán, Irák, Pákistán a Somálsko) proti sedmi za Obamy (zmíněné čtyři plus navíc Jemen, Libye a Sýrie). Můžeme sice namítnout, že část těchto válek Obama, který během svého prezidentství navíc obdržel Nobelovu cenu za mír, po Bushovi již zdědil. Nicméně je tu stále téměř jednou tolik zemí, které Bush nebombardoval a Obama ano. Ve svojí práci bych se tedy chtěl zaměřit na potvrzení či vyvrácení velmi rozšířené hypotézy, zda byl George W. Bush větší válečník než Barrack Obama či je tomu právě naopak.

Z dostupných zdrojů, ať už se jedná o odbornou literaturu, či informace z mezinárodního denního tisku, chci sestavit ucelený obraz válečných aktivit USA v zemích Středního a Blízkého Východu a na základě toho se pokusit jednoduše ověřit či vyvrátit zmíněné tvrzení v titulu bakalářské práce.

1. Základní informace k problematice

1.1 Role amerického prezidenta v zahraniční politice USA

Na úvod bych rád rozvedl, jaké jsou pravomoci prezidenta USA coby vrchního velitele amerických sil a jak svrchované je jeho rozhodnutí v případě, že se rozhodne pro vojenskou akci vůči jiné zemi či na území jiného státu. Postavení amerického prezidenta jakožto nejmocnějšího aktéra v relativně neuspořádaném systému mezinárodních vztahů není založeno pouze na vojenské a ekonomické síle Spojených států, ale vychází též z uspořádání amerického politického systému, díky kterému je prezident schopen rychleji a pragmatičtěji zareagovat na zahraniční výzvy a krize než je tomu např. v případě britského parlamentního systému.¹ Vliv představy, že prezident je centrální osobou americké zahraniční politiky, lze pozorovat i v tendenci pojmenovávat mnohé zahraničně-politické doktríny jmény prezidentů.² Americká ústava konkrétně stanovuje, že prezident je hlavním velitelem amerických ozbrojených sil i námořnictva a hlavním americkým vyjednavatelem a diplomatem země. Na druhou stranu Kongres má obecné legislativní a rozpočtové pravomoci, které mu poskytují silný vliv na provádění americké zahraniční politiky. Prezident je dále nucen sdílet s Kongresem různé pravomoci. Šéf Bílého domu je sice vrchním velitelem amerických vojenských sil, ale válku vyhláší Kongres, který má též pravomoc zřizovat vojenské síly USA.³

Praxe však časem vedla k přirozenému posilování pravomocí prezidenta a k ustavení precedentu, který říká, že americký prezident je dominantním hráčem na poli zahraniční politiky. Do značné míry k této situaci přispěl i Kongres sám, když postupem času delegoval určité pravomoci na prezidenta, např. v roce 1921 pravomoc navrhovat rozpočet. Podobnou roli sehrál po druhé světové válce vznik institucí typu Ministerstva obrany (Department of Defense, DoD), Ústřední zpravodajské služby (Central Intelligence Agency, CIA) či Rady národní bezpečnosti (National Security Council, NSC), které posunují vliv na zahraniční politiku USA od Kongresu směrem k Bílému domu a exekutivě.⁴

1 KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM. Zahraniční politika USA na začátku 21. století. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. ISBN 978-80-87092-11-8. str. 49

2 tamtéž

3 United States Senate: Constitution of the United States [online]. [cit. 2017-11-24]. Dostupné z: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm

4 KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM. Zahraniční politika USA na začátku 21. století. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. ISBN 978-80-87092-11-8. str. 51

Jeden z široce přijímaných modelů současného fungování americké zahraniční politiky pracuje se třemi koncentrickými kruhy: Ve vnitřním kruhu se nachází prezident a skupina jeho nejbližších spolupracovníků, ať už se jedná o osoby soukromého charakteru, politické poradce nebo např. ministry s pravomocemi v oblasti zahraniční politiky. Tento kruh lze též popsat jako prezidentský subsystém, jehož hlavním orgánem pro zahraniční politiku je Rada národní bezpečnosti. Ve druhém kruhu najdeme různé orgány a instituce v rámci exekutivy. Převážně se jedná o kariérní úředníky, kteří zajišťují kontinuitu zahraniční politiky země. Hlavní političtí představitelé těchto institucí, jakými jsou ministři zahraničí, obrany nebo obchodu, však v převážné míře spadají do výše zmíněného vnitřního kruhu. Hlavním hráčem ve třetím kruhu je americký Kongres, dále sem patří zájmové skupiny, média a veřejné mínění.⁵

Prezident může při výkonu své funkce směrem k zahraničí používat především následující nástroje:

- Kroky reagující na zahraniční události.
- Návrhy legislativy.
- Vyjednávání za účelem dosažení mezinárodních dohod.
- Vyjádření a stanoviska ohledně svých plánovaných kroků.
- Implementaci takovýchto kroků.
- Nezávislou akci.

Z tohoto přehledu je vidět, že prezident má k dispozici poměrně širokou paletu nástrojů, které může využívat ve velkém spektru situací od zdlouhavých diplomatických jednání až po bleskurychlé vojenské akce. Základnu pro rozhodování i výkon v oblasti zahraniční politiky mu v první řadě poskytuje tzv. prezidentský subsystém.⁶

1.2 Vztah prezidentů Bushe a Obamy k islámu, terorismu a jaderné hrozbě

Řada kritiků namítá, že americká zahraniční politika USA zůstává prakticky neměnná bez ohledu na to, kdo je zrovna ve vedení země. Nicméně zahraniční politika v

5 KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM. Zahraniční politika USA na začátku 21. století. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. ISBN 978-80-87092-11-8. str. 52

6 KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM. Zahraniční politika USA na začátku 21. století. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. ISBN 978-80-87092-11-8. str. 53

pojetí různých amerických prezidentů vykazuje jednoznačně rozdílné znaky. Velmi dobrým příkladem těchto rozdílností jsou právě kroky zahraniční politiky prezidentů Obamy a Bushe. Oba se na začátku svého volebního období zavázali prosazovat zahraniční politiku, která zajistí větší bezpečnost Spojených států Amerických. Nicméně Bushovo prezidentství se od počátku jeho úřadování potýkalo s podstatně větším napětím, a to ve všech oblastech zahraniční politiky. Zde je nutné zmínit, že necelého tři čtvrtě roku po jeho nastoupení do úřadu došlo k útokům z 11. září na USA civilními letadly, unesenými islámskými teroristy (konspiračním teoriím, s nimiž si autor této bakalářské práce dovoluje nesouhlasit, se v tomto textu věnovat nebudu). George W. Bush, coby ještě velmi čerstvý prezident, tak byl postaven před jeden z největších útoků zahraničními silami na USA v celých jejich dějinách. Oproti tomu Obama tak výrazně dramatické situaci během svého úřadování nikdy čelit naštěstí nemusel, čelil však jiným výzvám, například událostem z roku 2011, kterým se přezdívá Arabské jaro (viz dále) či rozpínavosti Ruska. A proto se můžeme jen dohadovat, jak by v této situaci jednal on. Jak však jednal prezident Bush, víme. A to útoky na Afghánistán s cílem odstranit z vedení země hnutí Talibán, které podle informací zpravodajských služeb poskytovalo útočiště teroristické organizaci Al-Káida, která se k útokům přihlásila. Následně pak zaměřil vojenské síly proti režimu iráckého prezidenta Saddáma Husajna, jehož USA obviňovaly z držení zbraní hromadného ničení označil, které označovaly za hrozbu pro celý svět, což (přestože tyto zbraně nebyly nikdy nalezeny a podle všeho ani neexistovaly) vedlo k dalšímu posílení americké vojenské přítomnosti v oblasti. A to i po svržení Husajna a po prvních demokratických volbách v Iráku za 50 let, které se konaly v lednu 2005.

Barrack Obama už před svým nástupem do prezidentského úřadu oznámil svůj úmysl stáhnout tyto jednotky a ukončení válečného tažení v Iráku i v Afghánistánu. Prohlásil, že mise amerických vojáků v Iráku zaznamená velmi radikální změnu a že se pod jeho nejvyšším velením v budoucnu zaměří na přípravu, vybavení a poradenství iráckých bezpečnostních sil, aby mohly samostatně lépe čelit budoucím hrozbám a výzvám.

Co se týče postoje obou prezidentů vůči muslimům, Barrack Obama několikrát výslovně zmínil, že Amerika není nepřítelem muslimského světa.⁷ Což jsou slova z úst prezidenta USA v době vlády George W. Bushe neslýchaná. A co se týče jaderných zbraní coby potenciální hrozby pro celou planetu, jsou zde rovněž patrné rozdíly mezi přístupem Bushe a Obamy. Obama byl pro snížení a následně i odstranění všech stávajících jaderných arzenálů a byl to rovněž on, kdo navrhl jednání s Ruskem o dalším snižování počtu jaderných zbraní a také ratifikaci Zkušební smlouvy o všeobecném zákazu těchto zbraní.⁸ Tím se Obama jasně vyjádřil proti dalšímu jadernému zbrojení, které by mohlo v konečném důsledku způsobit i to, že tyto zbraně padnou do rukou teroristům. Oproti tomu za vlády Bushe USA odstoupily o dohodě o antibalistickým střelám z roku 1972, která byla důležitá pro americko-sovětskou jadernou rovnováhu během studené války, a to s odůvodněním, že již není relevantní.⁹

1.3. Pohled literatury na téma

Při hledání informací pro svoji bakalářskou práci jsem se zaměřil na hledání knih, které se zabývaly americkou zahraniční politikou za vlády obou zmíněných prezidentů. V případě George W. Bushe je této literatury o poznání více, a to z logických důvodů – od konce jeho volebního období uplynulo podstatně více času. Velmi jsem tak při práci ocenil například knihy *After Bush: The Case of Continuity In American Foreign Policy* od Timothyho J. Lynche a Roberta S. Singha. Z mého pohledu se jedná o velmi pečlivě zdokumentovanou analýzu americké politiky po útocích z 11. září. Autoři se zde snaží vyvrátit řadu mýtů, které se staly běžně předkládanými teoriemi ohledně reakcí Bushovy vlády na terorismus, jeho rozhodnutí jít válčit do Afghánistánu a do Iráku, a také na myšlení neokonzervativců a jejich vliv na dění v Bílém domě.

Velmi cennou při svojí práci jsem shledal i knihu *Bush's Wars* od Terryho H. Andersona. Ten ve své knize ze začátku podrobně popisuje a definuje domorodé klany v Iráku, jejich historii, motivaci, náboženské sklony a vztah k sobě navzájem. Což je velmi dobrý základ pro další pochopení knihy a toho, co způsobil Bushův zásah do

7 President Barack Obama's Speech to the Muslim World: Remarks of Barack Obama in the Grand Hall of Cairo University on June 4, 2009 [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/politics/article/0,8599,1902738,00.html>

8 Secure ratification of the Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT) [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/obameter/promise/198/secure-ratification-of-the-comprehensive-test-ban-/>

9 STŘEDA, Ladislav a Miroslav ŠTANGL. Jaderné odzbrojení - aktuální problém 21. století. Mezinárodní vztahy. Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2001(02). ISSN ISSN 0323-1844.

dějiny země, která je takto složitá, mimo jiné i proto, že Irák byl de facto umělým státem bez tradičních národních základů, vzniklým po rozpadu Osmanské říše. A už proto je u ní předem silně nepravděpodobné, že by se dokázala demokratizovat podle západních představ, a to zejména s ohledem na místní domorodé války a spory. Velmi jsem též ocenil knihu *Architekti Bushovy doktríny: Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe* od Lukáše Hodera. Ta se do hloubky zabývá faktory vlivu, díky němuž neokonzervativní koncepty z devadesátých let 20. století zásadně ovlivnily americkou zahraničněpolitickou strategii administrativy George W. Bushe po 11. září 2001. Autor v knize nejdříve představuje samotné hnutí neokonzervativců a jejich druhou generaci, k níž je řazen i George W. Bush. Zabývá se srovnáním několika konceptů neokonzervativců z devadesátých let minulého století, ale zabývá se i manažerským stylem, který si George W. Bush přinesl do politiky ze svého předchozího působení v byznysu. A samozřejmě se zaobírá též událostmi, které přímo či nepřímo vedly k událostem z 11. září.

K získání lepší představy o fungování americké zahraniční politiky jako celku v delším časovém horizontu, ale také k tomu, jak přesně fungují pravomoci amerického prezidenta v zahraniční politice, mí skvěle posloužila kniha Kryštofa Kozáka, Jakuba Lepš a Michala Thima s názvem *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*.

U Barracka Obamy jsem našel literatury, která by byla pro mé účely vhodná, méně, jelikož jednak od jeho odchodu z úřadu uplynul teprve rok, ale pak také velká část literatury, která se zabývá Obamovou zahraniční politikou, se zaměřuje na trochu odlišná témata, zejména pak kroky, které Obama podnikal ve vztahu k Číně či Rusku. Velmi dobrá kniha je však podle mého názoru *Bending History: Barack Obama's Foreign Policy* od Marina S. Indyka, Kennetha G. Lieberthala a Michaela E. O'Hanlona. Ta sice vyšla už v roce 2012, zabývat se tedy může pouze jeho prvním volebním obdobím, přesto poskytuje velmi dobré informace o tom, s jakými idejemi Obama vstupoval do prezidentského úřadu a co si od svého prezidentství sliboval. Podle autorů by měl být Obama chápán jako „progresivní pragmatik“ či „neochotný realista“. Obama totiž dle jejich názoru pochopil, že budoucnost Ameriky bude neoddělitelně spojena s Asií, nejdůležitějším regionem na světě pro dlouhodobou prosperitu USA. Během stahování vojáků z Iráku a v naději ze stahování vojsk z Afghánistánu Obama zavelel k Asijskému pivoťu, přičemž rozvíjel své vize o multipolárním světě s

rozvíjejícími se mocnostmi, které sdílí odpovědnost nad světovou bezpečností a prosperitou. Obama je zde popisován jako člověk neochotný jednat s diktátory, který chtěl – alespoň rétoricky – ohýbat oblouk dějin směrem ke spravedlnosti, svobodě, pokroku a prosperitě.

Při sběru fakt jsem využil též knihy *The Obamians: The Struggle Inside the White House to Redefine American Power* od Jamese Manna. Přestože jsem z ní nakonec ve svojí práci necitoval, poskytla mi velmi zajímavý pohled na vztah mezi politiky, osobnostmi a sled událostí uvnitř Bílého domu, s důrazem na každodenní dění na Blízkém východě či v oblastech jako terorismus, porušování lidských práv, kde a zda by měly USA zasahovat či nikoliv a jak USA prosazují vlastní zájmy ve světě. Kniha se však zabývá spíše vazbami uvnitř Bílého domu než fakty ohledně amerických vojenských akcí za Obamy, takže jsem z ní nakonec žádnou citaci nepoužil.

Jako vynikající zdroj informací mi posloužila elektronická periodika jako Washington Post, The Atlantic, Guardian, The Independent či New York Times, která se dlouhodobě a velmi pečlivě věnovala všem aspektům válečných tažení obou amerických prezidentů. Tyto zdroje jsem pak využil zejména tam, kde jsem potřeboval dohledat tvrdá data a čísla o počtech nasazených vojáků, vojenských výdajích, počtech útoků, zabitých amerických vojáků i teroristů a podobně. Osobně jsem byl překvapen, že velká část z těchto médií (která jsou z mého pohledu v poslední době zaměřena spíše levicově a zastávají stanoviska Demokratické strany, za níž Obama kandidoval) je k Barracku Obamovi velmi kritická, přestože během amerických prezidentských voleb Obamovi spíše stranila. Na druhou stranu zcela chápu a podporuji snahu nezávislých médií poskytovat nestranné informace bez ohledu na to, zda se jedná i o jimi podporovaného prezidentského kandidáta. Nejvýše z těchto zdrojů bych však chtěl vytknout server The Bureau of Investigative Journalism (BIJ), což je nezisková zpravodajská organizace se sídlem v Londýně. Ta byla založena v roce 2010 za účelem sledování veřejného zájmu a během své činnosti získala řadu ocenění, a to mimo jiné i za odkrytí okolností amerických útoků drony během funkčního období obou prezidentů, tedy Bushe i Obamy. Tyto informace byly pro moji práci velmi cenné a často na BIJ ve svých článcích, věnovaných tomuto tématu, odkazují i renomovaná periodika jako zmínění Washington Post, New York Times či The Independent. Osobně jsem získal dojem, že BIJ má v některých svých článcích podobný cíl, který jsem si kladl, když

jsem si zvolil toto téma bakalářské práce, tedy ověřit, zda je Obama skutečně více mírovým prezidentem než Bush.

2. George W. Bush

George W. Bush se stal prezidentem USA 20. ledna 2001, coby 54letý a tento úřad zastával dvě následující období. Po útocích z 11. září 2001, které byly nejhorším teroristickým útokem na americké půdě v historii, prezident Bush vyhlásil Válku proti teroru a zahájil vojenskou kampaň proti teroristické organizaci Al-Káida. V roce 2002 Bushova administrativa oznámila, že si osvojuje nárok útočit „preventivně“ proti státům, které ohrožují americkou bezpečnost. V dalším roce pak prezident Bush nařídil invazi do Iráku, jejímž přímým důsledkem bylo odstranění Sadáma Husajna z čela země. George W. Bush a řada členů jeho administrativy se za to v následujících letech dostala pod tvrdou palbu kritiky, zejména ze strany médií, ale i veřejnosti, jelikož tím Bush prakticky zemi zavedl do války. Veřejná podpora pro operaci nazvanou Irácká svoboda, která započala v roce 2003, klesala s tím, jak se válka protahovala (v roce 2008 ji schvalovalo již jen 38% Američanů) a také s tím, jak narůstal počet amerických vojáků, kteří v této akci přišli o život (v roce 2008 toto číslo dosáhlo 4000 mužů a žen).¹⁰ K dalším krokům Bushovy zahraniční politiky patřilo též zařazení Iráku, Íránu a Severní Koree do tzv. Osy zla, a to právě proto, že měly podle Bushe tyto země přímo či nepřímou podporovat terorismus. Současně však Bush v roce 2008 podepsal zákon, který umožňuje spolupráci Spojených států a Indie v oblasti jaderné energetiky, což posílilo vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi.¹¹ Velmi kladného hodnocení na mezinárodní scéně se pak Bushovi dostalo za jeho plán na potírání AIDS (President's Emergency Plan for AIDS Relief – PEPFAR) z roku 2008, pro nějž v následujících pěti letech vyčlenil 15 miliard dolarů na boj proti této nemoci, a to zejména v Africe.¹²

2.1 Příklad neokonzervativců do Bílého domu

Je historickým paradoxem, že v roce 2000 americké prezidentské volby vyhrál kandidát republikánů George W. Bush s poměrně umírněným konzervativním programem. Ve svojí předvolební kampani Bush vyzdvihoval zejména vůli zabývat se především vnitřními záležitostmi země a snížit zahraniční angažovanost Spojených států, což bylo v souladu s izolacionistickou tradicí Republikánské strany. Opakovaně

10 Barrack Obama vs George W. Bush: Inside.gov [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://us-presidents.insidegov.com/compare/2-39/Barack-Obama-vs-George-W-Bush>

11 Council On Foreign Relations: The U.S.-India Nuclear Deal [online]. 2010 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/india/us-india-nuclear-deal/p9663>

12 The United States Presidents's Emergency Plan for AIDS Relief: About PEPFAR [online]. 2010 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <https://www.pepfar.gov/about/index.htm>

prohlásil, že je proti pokusům o „nation-building“ (tedy zásahům do vnitřních záležitostí jiných států v oblasti lidských práv a státního zřízení).¹³ Jeho vítězství nemělo znamenat výrazně revoluční změny americké zahraniční politiky a v Bílém domě se očekávala realistická administrativa bez výraznějších překvapení. Tento předpoklad byl několik prvních měsíců naplňován, ovšem již od počátku bylo možné nahlédnout strukturu Bushova týmu, která se zřetelně lišila od předchozích administrativ. Logika výběru nejbližších prezidentových poradců, rozhodovací proces administrativy či charakter manažerského stylu prezident, (který si Bush přinesl ze svého působení v byznysu), poukazovaly na možné důsledky pro budoucí politická rozhodnutí.¹⁴ Předvolební „objednávku“ umírněné konzervativní politiky Bushova administrativa plnila po osm měsíců roku 2001, avšak akutní nutnost vypracování nové zahraničněpolitické strategie ukázaly teroristické útoky z 11. září 2001.

Tuto potřebu uspokojil nástup neokonzervativního hnutí (druhé generace), jehož pozornost se po zkušenostech s první válkou v Perském zálivu stále více přesouvala na Blízký východ. Již v lednu 1998 vyzvali nejvlivnější neokonzervativci (mj. Elliot Abrams, John Bolton, Francis Fukuyama či Donald Rumsfeld) tehdejšího amerického prezidenta Billa Clintona v otevřeném dopise k tvrdšímu postupu vůči Iráku, porušujícímu podmínky OSN a ke svržení Saddáma Husajna.¹⁵ Tehdejší politika podle nich selhala, protože neumožňovala efektivní kontrolu chemických zbraní a biologického hromadného ničení. Jejich vlastnictví mělo mít destabilizující vliv na celou oblast Blízkého východu, zvláště Izraele a americké spojence v regionu. Jejich volání do útoku se však u prezidenta Clintona nesetkalo s příliš kladnou odezvou.¹⁶ Avšak ani jeho nástupce George W. Bush neměl v úmyslu vést příliš intervencionistickou zahraniční politiku. Ve své předvolební rétorice se dokonce vymezoval vůči nadměrnému počtu tzv. „humanitárních misí“ za vlády Billa Clintona a sliboval proto více „pokornou“ zahraniční politiku.¹⁷ Obrat nastal právě po událostech 11. září v roce 2001. A s mnohem příznivější odezvou se pak setkal až další dopis od

13 HODER, Lukáš. Architekti Bushovy doktríny: Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2009, (02), str. 26. ISSN ISSN 0323-1844.

14 tamtéž

15 PNAC letters sent to President Bill Clinton: Information Clearing House [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://www.informationclearinghouse.info/article5527.htm>

16 tamtéž

17 HODER, Lukáš. Architekti Bushovy doktríny: Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2009, (02), str. 26. ISSN ISSN 0323-1844.

nekonzervativních intelektuálů v čele Williamem Kristolem (podepsán je pod ním však také již zmíněný Francis Fukuyama), v němž kromě výzev k dopadení Usámy bin Ládina, boji s Hizballáhem a podporou Izraele nechyběla ani výzva k podpoře irácké opozice a svržení iráckého diktátora.¹⁸ Nástup neokonzervativního hnutí a jeho vlivu ve Washingtonu tedy tuto potřebu rychle uspokojil a přinesl Bushově administrativě v podstatě připravené koncepty zahraniční politiky, které jako by čekaly na svou příležitost.

Terorismus nebyl během americké prezidentské kampaně v roce 2000 zásadním tématem, stejně jako Saddám Husajn nebo Usáma bin Ládín. Průzkumy veřejného mínění ukazovaly, že voliči se nejvíce zajímají o témata zdravotní péče, jako jsou zdravotní pojišťovny a náklady na léky na předpis pro starší lidi, násilí ve školách či morální hodnoty, které byly zpochybněny během procesu Clintonovy obžaloby v kauze Moniky Lewinski. Republikánský kandidát a guvernér Texasu, George W. Bush, si z těchto „hodnot“ dokonce udělal jedno z jeho hlavních témat.¹⁹ Ve svém projevu na sjezdu Republikánské strany v srpnu 2000 ve Filadelfii, který předcházela prezidentským volbám, George W. Bush doslova pronesl: *„Naši armádě poskytneme prostředky k zachování míru a dáme jí ještě jednu věc: vrchního velitele, který respektuje naše uniformy a vrchního velitele, který si zaslouží respekt. Generace formovaná Vietnamem (myšleno americkým tažením ve Vietnamu, pozn. aut.) musí pamatovat na poučení, které z Vietnamu plyne. A sice – když se Amerika uchýlí k použití síly ve světě, musí jednat spravedlivě, cíl musí být jasný a vítězství musí být ohromující. Budu pracovat na snižování stavu jaderných zbraní a jaderného napětí ve světě, aby tyto roky (mého) vlivu přinesly desetiletí míru. A v co nejbližším možném termínu moje administrativa zavede protiraketovou obranu, která nás bude chránit před útoky a vydíráním. Nyní je čas nebránit zastaralé smlouvy, ale bránit americký lid.“*²⁰ Není divu, že vzhledem k podobným vyjádřením George W. Bushe během jeho první prezidentské kampaně se řada státníků zejména v Evropě obávala, že Amerika bude nadále řešit spíše vlastní bezpečnost, na své vlastní půdě, místo toho, aby se starala o problémy svých

18 Is this the “Roadmap” that Bush and Blair keep talking about?: Project for the New American Century (PNAC). "Lead the World to Victory": : Globalresearch.ca [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>

19 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 55

20 George W. Bush Address Accepting the Presidential Nomination at the Republican National Convention in Philadelphia. Presidency.ucsb.edu [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=25954>

evropských partnerů v NATO, zejména pak na Blízkém a Středním východě. V roce 2000 Bush kritizoval administrativu svého předchůdce George Clintona za unáhlené vysílání amerických jednotek do Bosny či na Haiti. „*Budu velmi opatrný ve využívání naší vojenských jednotek jako national-building prostředků*“ prohlásil Bush. A při předvolební debatě se svým protikandidátem, představitelem demokratické strany a tehdejším viceprezidentem Alem Gorem pronesl: „*Vyslání vojenských sil beru velmi vážně. Domnívám se, že musíme být velmi obezřetní, než někde vysadíme naše jednotky. A v názoru na tuto věc se s viceprezidentem velmi lišíme. Jestliže nepřestaneme vysazovat naše jednotky po celém světě v zájmu national-building misí, pak budeme brzo čelit velmi závažnému problému. A tomu jsem rozhodnut zabránit.*“²¹

Kandidát na Bushova viceprezidenta, Dick Cheney, podobná vyjádření zopakoval na svém setkání s novináři, kde obhajoval své rozhodnutí z roku 1991 neokupovat Bagdád. „*Spojené státy nesmí vystupovat jako imperialistická mocnost, svévolně obsazující hlavní města v různých částech světa za účelem svržení tamních vlád.*“²² Co se týče ozbrojených sil, na Národním sjezdu republikánů Cheney prohlásil: „*Po osm let Clinton a Gore rozšiřovali naše vojenské závazky, čímž vyčerpávali naše ozbrojené síly. George W. Bush a já máme v úmyslu toto změnit.*“ V další větě se pak obrátil přímo na vojenské složky: „*Pomoc je na cestě. Již brzy naši muži a ženy v uniformách budou mít opět vrchního velitele, jehož budou moci respektovat, takového, který chápe jejich poslání a obnoví jejich morálku.*“²³ Z toho jednoznačně vyplývá, že Bush před svým nástupem do úřadu neprosazoval výbojnou či dokonce zahraniční politiku USA, naopak svým voličům sliboval pravý opak. A s tímto volebním programem u americké veřejnosti také uspěl.

2.2 Útoky z 11. září, Operace Trvalá svoboda a invaze do Iráku

Útoky z 11. září však výrazně ovlivnily směřování americké zahraniční politiky prvního volebního období George W. Bushe která se vydala de facto do přímého kontrastu s tím, co prezident sliboval před volbami. I na Condoleeazu Riceovou, která v jeho administrativě pracovala jako poradkyně pro národní bezpečnost či Bushova

21 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 56

22 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 57

23 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 56

ministra zahraničí Colina Powella však zapůsobil šok z teroristických útoků na New York a Washington či šíření zásek antraxu na konci roku 2001, které vyvolaly dojem bezprostředního ohrožení zbraněmi hromadného ničení. V Afghánistánu byly údajně ve stejné době navíc objeveny důkazy o snaze bin Ládinovy skupiny získat přístup ke zbraním hromadného ničení. Objevovaly se však i nové zprávy o nepřirozené krutosti Saddáma Husajna, což vyvolalo pochyby o racionalitě či duševním zdraví tohoto diktátora. A navíc existovaly informace o iráckých vazbách na teroristické skupiny.²⁴ Podle mnohých pozorovatelů právě tyto okolnosti náhlé nejistoty a hrozby představovaly i pro umírněnější členy administrativy důvod podpory silových konceptů navrhovaných „jestřáby“ a neokonzervativci.²⁵

Operace Trvalá svoboda začala velmi záhy po útocích na Světové obchodní centrum a Pentagon. De facto vypukla už 27. září, kdy CIA vyslala do Afghánistánu první tajný tým s kódovým jménem Jawbreaker. Do 19. října byly ze služeb odvolány všechny jednotky zvláštních operací a týmy speciálních sil USA byly na místě. Mezitím spolupracovníci CIA komunikovali a vyjednávali s různými válečníky a jejich vojáky, kteří vytvořili místní odpor vůči Talibánu, známý jako Severní aliance. Americký plán byl nasadit masivní pomoc a vzdušnou podporu Severní alianci, která měla vést hlavní pozemní operace proti milicím Talibánu. Aby se zapojily místní kmény, týmy CIA se setkaly s kmenovými vůdci a přislíbily okamžitou finanční pomoc těm, kdo se připojí k Severní alianci. Během následujícího podzimu a zimy pak více než stovka letadel americké armády shodila nad Afghánistán za pomoci přesného navádění prostřednictvím GPS přes padesát milionů kilogramu vybavení, mimo jiné stany, oblečení, jídlo, léky, koňské krmivo a sedla, zbraně, střelivo a dokonce i Korány.²⁶

Od roku 2001 kumulované výdaje americké vlády na operaci Trvalá svoboda (Operation Enduring Freedom, OEF) překročily 150 miliard dolarů.²⁷ Zdaleka ne všech cílů však bylo dosaženo. Vláda Talibánu byla svržena již v listopadu 2001, v zemi se však nepodařilo ani po delším období zavést demokratické zřízení. Po roce 2004 navíc

24 HODER, Lukáš. Architekti Bushovy doktríny: Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2009, (02), str. 37. ISSN ISSN 0323-1844.

25 tamtéž

26 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 58

27 The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. Congressional Research Service [online]. 2014 [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>

zahájil Talibán gerilové útoky na koaliční síly a s kritikou se setkala mnoho civilních obětí či stažení západních vojenských sil bez úspěšné stabilizace země.²⁸ Pokud bereme pouze Bushovo první volební období, výdaje na válku v Afghánistánu v roce 2002 činily 23 miliard dolarů, v roce 2003 17 miliard dolarů a 15 miliard dolarů v roce 2004.²⁹ Za stejné období zde pak přišlo o život 161 amerických vojáků. Tento trend však v dalších letech strmě rostl a za celou dobu OEF v Afghánistánu zahynulo 2406 příslušníků amerických vojenských jednotek, nejvíce v roce 2010, kdy jich zde bylo zabito 499 během jediného roku.³⁰

V roce 2003 však navíc George W. Bush vtrhl do Iráku v rámci akce s názvem Operace irácká svoboda (Operation Iraqi Freedom, OIF). Ta trvala od 20. března do 1. května 2003 a signalizovala zahájení války v Iráku. Invaze se skládala z 21 dnů hlavních bojových operací, při nichž vojska Spojených států Amerických, Spojeného království, Austrálie a Polska zaútočila na Irák a sesadila vládu Saddáma Husajna. Důvodem k útokům bylo domnělé, nicméně později vyvrácené, držení zbraní hromadného ničení Husajnovým režimem, což byl i hlavní argument pro ospravedlnění útoků George W. Bushem a tehdejším britským premiérem Tonym Blairem. Podle přesného vyjádření George W. Bushe bylo cílem mise „*zbavit Irák zbraní hromadného ničení, ukončit podporu Saddáma Husajna terorismu a osvobodit irácký lid.*“³¹ Samotná operace spočívala v nasazení konvenčních zbraní, včetně obsazení iráckého hlavního města Bagdádu americkými silami s pomocí Spojeného království, Austrálie a Polska. Koalice během počáteční fáze invaze do Iráku vyslala 177 194 vojáků, přičemž asi 130 000 bylo odesláno z USA s přibližně 45 000 britskými vojáky, dvěma tisíci z Austrálie a necelými dvěma stovkami z Polska.³²

28 Operace Trvalá svoboda: Před 15 lety zahájily USA útoky v Afghánistánu. Eurozprávy.cz [online]. 2016 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/asie-a-australie/170337-operace-trvala-svoboda-pred-15-lety-zahajily-usa-utoky-v-afghanistanu/>

29 The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. Congressional Research Service [online]. 2014 [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>

30 Coalition Military Fatalities By Year [online]. [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://icasualties.org/oef/>

31 President Discusses Beginning of Operation Iraqi Freedom: The White House [online]. 2003 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030322.html>

32 ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 125

Podpora Američanů tažení na Irák byla zpočátku poměrně vysoká. V lednu 2003 souhlasilo s útokem na Husajnov režim podle průzkumů 64% Američanů, současně si však 63% obyvatel země přálo, aby se Bush pokusil najít diplomatické řešení vzniklé krize a dále pak 62% soudilo, že v případě války se hrozba teroristických útoků proti USA ještě zvýší.³³ Podpora vojenským akcím veřejnosti se však snižovala úměrně s rostoucími náklady na vojenské operace i zvyšujícím se počtem amerických vojáků, kteří v nich těchto operacích zahynuli. Sadám Husajn sice byl dopaden, zbraně hromadného ničení, jimiž byl útok na Irák odůvodněn, zde však nalezeny nebyly, a to přesto, že po nich inspektoři OSN a USA pátrali více než dva roky, přičemž náklady na toto pátrání se vyšplhaly až na částku jedné miliardy dolarů.³⁴ CIA zveřejnila navíc zprávu vlastní Skupiny pro průzkum Iráku (Iraq Survey Group – ISG), která dospěla k závěru, že Saddám Husajn zlikvidoval poslední zbraně hromadného ničení před více než deseti lety a jeho schopnost stavět nové se už v době invaze Iráku snižovala. Tato zpráva, která byla vyvrcholením patnáctiměsíčního pátrání 1200 inspektorů, obsahovala tvrzení, že Husajn měl ambice po zrušení ekonomických sankcí ze strany USA a jejich spojenců obnovit alespoň chemické a jaderné zbrojní programy. Konkrétní plány však nebyly stanoveny, natož aby byly uvedeny do pohybu. Husajn také nevydával přímé rozkazy k vývoji zbraní hromadného ničení, přičemž, hlavním důkazem jeho záměrů byly jeho vlastní zašifrované poznámky, rozklíčované za pomoci jeho dřívějších spolupracovníků.³⁵ Tato zpráva, která oficiálně vyšla téměř přesně jeden měsíc před americkými prezidentskými volbami, naplánovanými na 8. listopadu 2004, byla pro George W. Bushe samozřejmě naprostou katastrofou a prezidentské volby výrazně ovlivnila.

2.3 Bush podruhé a útoky drony

Irák byl pro USA ožehavým tématem již od doby, když Saddám Husajn v roce 1979 přišel k moci. Vztah USA k Iráku shrnul Henry Kissinger v roce 1980, když začala válka mezi Irákem a Íránem. Na dotaz, kdo by měl vyhrát, odpověděl, že je škoda, že obě strany nemohou prohrát.³⁶ USA se tehdy přiklonily spíše k Bagdádu, ovšem s válkou v Perském zálivu v letech 1990 a 1991, kdy Irák zaútočil na Kuvajt, Husajn

33 Poll: Talk First, Fight Later: CBS News [online]. 2003 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.cbsnews.com/news/poll-talk-first-fight-later/>

34 There were no weapons of mass destruction in Iraq: World News [online]. TheGurdian.com, 2004 [cit. 2017-11-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2004/oct/07/usa.iraq1>

35 tamtéž

36 LYNCH, Timothy J. a Robert. SINGH. After Bush: the case for continuity in American foreign policy. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 0521880041. str. 151

převzal po iránských revolučních gardách roli největšího nebezpečí v regionu. Což je status, který si – navzdory rostoucí aktivitě Al-Káidy – zachoval i v následující dekádě.³⁷ A to dramaticky ovlivnilo i uvažování George W. Bushe během prvního, ale i druhého volebního období.

V lednu 2005, kdy byl George W. Bush podruhé zvolen prezidentem v jedné z nejproblematictějších prezidentských voleb v celé historii USA, se volby konaly též v Iráku, a byly to první svobodné volby v zemi za 50 let. To vedlo k zvolení Jalala Talabaniho za prezidenta a Nouri al-Malikiho za premiéra Iráku. Bush tento krok chválil a prohlásil, že Iráčané právoplatně převzali kontrolu nad osudem svojí země. V říjnu 2005 proběhlo referendum o schválení ústavy v Iráku, které podpořilo většina šiitů a mnoho Kurdů.³⁸ Kvůli zabezpečení pořádku během voleb USA do Iráku poslali dalších 15 000 vojáků, přičemž Bushův náměstek ministra obrany Paul Wolfowitz prohlásil, že po skončení voleb budou ze země staženi zpět do USA. Násilností v zemi zásluhou americké vojenské přítomnosti díky tomu krátkodobě ubylo, ovšem situace v zemi se začala velmi rychle dramatizovat v důsledku sebevražedných útoků a dalších ozbrojených střetů mezi náboženskými skupinami a klany. Stahování jednotek proto probíhalo pomaleji, než se všeobecně očekávalo, za což se Bush dočkal opět tvrdé kritiky ze strany demokratů i části americké veřejnosti.³⁹ V důsledku rostoucího násilí v Iráku Bush v roce 2007 do země poslal dalších 21 500 vojáků, což však podpořil vytvořením pracovních programů pro Iráčany a finanční injekcí ve výši 1,2 miliardy amerických dolarů.⁴⁰ A v květnu 2007 pak svým vetem odmítl návrh zákona, který by stanovil pevný termín pro stažení všech amerických vojáků ze země.⁴¹ Už o rok později však Bush ocenil snahu iráckého vedení o znovunastolení pořádku v zemi. V témže roce také klesl počet úmrtí amerických vojáků v zemi na nejnižší počet od vypuknutí války, v důsledku čehož Bush veřejně podpořil doporučení svého velícího generála Davida Petraeuse a velvyslance v Iráku Ryana Crockera na postupné stahování amerických vojáků ze země.⁴² Byl to tedy ve skutečnosti již George W. Bush, kdo ještě před koncem svého prezidentského období oznámil odchod amerických vojáků z Iráku.

37 tamtéž

38 Iraq Constitution Passes in Referendum [online]. Associated Press [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <http://www.foxnews.com/story/2005/10/25/iraq-constitution-passes-in-referendum.html>

39 LYNCH, Timothy J. a Robert. SINGH. After Bush: the case for continuity in American foreign policy. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 0521880041. str. 193

40 Admittin strategy error, Bush ads Iraq troops. NCB News: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <http://www.nbcnews.com/id/16558652/page/1/#.WiY4LaE7ok>

41 Bush Vetoes Bill Tying Iraq Funds to Exit. New York Times: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <http://https://nyti.ms/2AVZZYB>

Opačná situace byla v Afghánistánu, kde i podle informací OSN v letech 2007 až 2009 docházelo opět k vysokému stupňování násilí proti civilnímu obyvatelstvu, což způsobilo humanitární katastrofu.⁴³ V důsledku toho byla americká vojenská přítomnost v zemi stále nutná a zvyšovala se až do roku 2011, tedy ještě během prvního volebního období Barracka Obamy. V roce 2004 se navíc Talibán z Afghánistánu pod tlakem amerických jednotek přesunul do Pákistánu. Bush nařídili pokračovat v útocích na pozice Talibánu i na území tohoto státu a v letech 2004 až 2009 provedly USA v této zemi 51 bombových útoků drony, při nichž bylo zabito mezi 400 až 600 osobami, z čehož byla údajně až polovina civilistů a z toho až 129 dětí.⁴⁴ Existují rovněž informace o tom, že kromě Pákistánu však americké drony pronásledovaly teroristy (ať už z Talibánu či Al-Káidy) také v Somálsku, kde byly v letech 2007 až 2009 pod velením Pentagonu a CIA provedeno osm operací za použití dronů, při nichž bylo zabito přibližně sto padesát osob.⁴⁵ A stejně tak americké jednotky provedly během Bushovy vlády deset či dvanáct náletů drony na teroristické výcvikové tábory v Jemenu, při kterých mělo být zabito až kolem dvou set osob.⁴⁶ Počet bombových útoků drony na pozice teroristů však během vlády jeho nástupce Barracka Obamy bylo několikanásobně více, čemuž se budu věnovat v další kapitole.

42 Citing Stability in Iraq, Bush Sees Troop Cuts. New York Times: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2AY6zgX>

43 AT A FRAGILE CROSSROADS: AFGHANISTAN AND THE INTERNATIONAL COMMUNITY MUST PULL TOGETHER. United Nations [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.un.org/events/tenstories/07/afghanistan.shtml>

44 The Bush Years: Pakistan strikes 2004 – 2009: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/the-bush-years-pakistan-strikes-2004-2009>

45 Somalia: Reported US covert actions 2001-2016: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/somalia-reported-us-covert-actions-2001-2017>

46 Yemen: Reported US covert actions 2001-2011: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/yemen-reported-us-covert-actions-2001-2011>

3. Barack H. Obama

Barrack Obama do úřadu prezidenta USA nastoupil 20. ledna 2009 ve věku 47 let. A stejně jako jeho předchůdce George W. Bush, i on v úřadu setrval po dvě volební období. Války v Afghánistánu a v Iráku již trvaly bezmála dekádu. A ještě než vůbec vstoupil do prezidentského úřadu, Barrack Obama sliboval americkým občanům, že oba náročné konflikty ukončí. Během svého druhého funkčního období se pak zavázal vyvést zemi z toho, co sám nazýval „permanentní válečnou kampaní“ (permanent war footing). *„Naše systematické úsilí demontovat teroristické organizace musí pokračovat. Ale tato válka, stejně jako všechny války, musí skončit. To je to, co nám radí historie. A to je to, co naše demokracie vyžaduje,“* řekl Obama v květnu 2013.⁴⁷ Americké jednotky však byly ve válkách v zahraničí po celých osm let jeho funkce v úřadu prezidenta USA a nejvyššího vojenského velitele americké armády. Obama je díky tomu vůbec prvním americkým prezidentem v historii, během jehož dvou volebních období byla Amerika konstantně ve válce.

Obama už krátce po svém nástupu do úřadu schválil navýšení amerických jednotek v Afghánistánu o 21 000 mužů a na opačné straně oznámil stažení vojáků z Iráku. Válka v Iráku oficiálně skončila 31. srpna 2010 a všichni američtí vojáci byli staženi před koncem roku 2011. V témže roce ovšem Obama rozhodl o bombardování Libye na podporu povstaleckých sil, bojujících proti režimu Muammara Kaddáfího. A 1. května 2011 pak prezident Obama odsouhlasil tajnou operaci, jejímž cílem mělo být nalezení a zabití Usámy bin Ládina. Mezi další významné události v zahraniční politice Spojených států, k nimž došlo za úřadování prezidenta Obamy, patřilo dramatické navýšení útoků za pomoci dronů v různých částech světa, současně však též za USA podepsal dohodu s Ruskem, nazvanou Nový začátek, vedoucí k redukci počtu raket dlouhého doletu ve výzbrojí obou zemí.⁴⁸

47 War against terrorism must end, Barack Obama says: World News. The Telegraph [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10077243/War-against-terrorism-must-end-Barack-Obama-says.html>

48 Barrack Obama vs George W. Bush: Inside.gov [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://us-presidents.insidegov.com/compare/2-39/Barack-Obama-vs-George-W-Bush>

3.1 Asijský pivot a nový začátek

Politický vzestup Barracka H. Obamy začal již v roce 2002, kdy se během svého projevu v Chicagu v říjnu 2002 ostře vymezil proti „*hloupým válkám USA*“,“⁴⁹ čímž měl na mysli tehdy plánovanou invazi do Iráku vládou George W. Bushe. Krátce před svým zvolením do úřadu prezidenta USA pak občanům výslovně sliboval ukončení vysilujících válečných kampaní v Iráku a Afghánistánu a toho, co nazýval „*permanentní válečnou kampaní*“. Jako prezident se však nakonec ocitl mezi mlýnskými kameny povstání takzvaného Arabského jara 2011, které se přelilo přes většinu Blízkého východu až do severní Afriky, což nakonec vedlo k dramatickým událostem v celém regionu, z nějž se nakonec pouze jediná země dočkala přechodu v demokracii, a to Tunis. Zejména v prvním funkčním období se Obama a jeho tým pokoušel odvrátit pozornost od Blízkého východu svým „asijským pivotem“ směrem k tichomořskému regionu, bohatému na rostoucí ekonomiky spřátelených zemí USA, které byly stále nervóznější z čínské expanze. Tento Obamův krok je však velmi kritizován s ohledem na to, jak rychle jeho efekt vyprchal. Soustředění na Asii velmi rychle vzalo za své, jelikož se na světě velmi záhy objevily další hrozby, k nimž patří zejména Islámský stát.⁵⁰

Odkaz Obamy coby mírotvorce se zdál poměrně neochvějný zejména v prvních pěti letech jeho vlády. V roce 2009, kdy vstoupil do prezidentského úřadu, mu byla udělena i Nobelova cena míru, a to především za jeho veřejné sliby a snahu o snížení hrozby jaderné války. Samotné ocenění však pro Obamu nepřišlo v poměrně vhodné době. Obamův vnitřní okruh spolupracovníků totiž již tehdy měl informace, že prezident plánuje vyslat do Afghánistánu dalších 30 000 amerických vojáků, aby se pokusil zemi stabilizovat před plánovaným komplexním stažením pozemních vojsk USA z této země.⁵¹ Velký optimismus těch, kteří doufali v mírovější svět, po svém zvolení Obama vzbudil svým slavným proslovem, označovaným jako „Nový začátek“ v Káhiře v červnu 2009. „*Přijel jsem do Káhiry, abych zde našel nový začátek (vztahů) mezi Spojenými státy a muslimy po celém světě, založený na vzájemném zájmu a vzájemném respektu, a založený na pravdivém tvrzení, že Amerika a Islám nejsou*

49 Barack Obama's speeches: 2002 to 2006: Guardian.com [online]. 2009 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2009/jan/20/barack-obama-inauguration-speeches-1>

50 The Legacy of Obama's "Pivot" to Asia [online]. ForeignPolicy.com, 2016 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2016/09/03/the-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/>

51 Obama changed 'whole concept of war'. Chicago Tribune [online]. [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://www.chicagotribune.com/sc-nw-obama-war-legacy-20170110-story.html>

*neslučitelné a nemusejí spolu soupeřit.*⁵² Obama dále výslovně řekl, že bude usilovat o komplexnější spolupráci s většinovými muslimskými zeměmi či zeměmi s významným podílem muslimského obyvatelstva a nadále spolupracovat na řešení otázek společného zájmu jako vzdělání, hospodářský rozvoj, věda, technologie či zdravotnictví.⁵³ Navzdory těmto proklamacím však Obama v následujících šesti letech odsouhlasil bombové útoky drony v sedmi zemích, z nichž všechny jsou převážně muslimské, tedy v Iráku, Afghánistánu, Pákistánu, Somálsku, Jemenu, Libyi a Sýrii.

Robert Gates, americký ministr obrany v letech 2006 a 2011 ve své knize *Duty: Memoirs Of A Secretary At War* tvrdí, že Obamův vztah k vyslání těchto jednotek byl do jisté míry ambivalentní. Obama podle něj neměl ve skutečnosti žádnou skutečnou válečnou strategii a proto také do jisté míry jeho snaha ukončit válečné tažení USA v Iráku a Afghánistánu zůstala nedotažena. Což se podle Gatese projevilo tak, že když Obama úřad opustil a předal jej Donaldu Trumpovi, v Afghánistánu stále zůstávalo (a zůstává) více než 8000 amerických vojáků, jejichž úkolem je podporovat slabou centrální vládu, která se nadále stále potýká s Talibánem. A to i patnáct let poté, co je invaze USA do země odstavila z čela moci.⁵⁴ S čímž snad lze souhlasit a osobně se domnívám, že v některých aspektech zahraniční politiky byl Obama idealista. Dle mého názoru je Obama v jádru ryzí pacifista, který své sliby mínil vážně a opravdu doufal, že je z pozice prezidenta USA bude moci splnit. Realita však nakonec byla odlišná a Obama byl nucen ze svých plánů postupně slevovat, ačkoliv se domnívám, že to bylo proti jeho ryzímu osobnímu přesvědčení.

3.2 Války nové i zděděné

Oproti již trvajícím válkám v Afghánistánu a Iráku plus leteckým útokům drony v Pákistánu a Somálsku, které „zdedil“ po svém předchůdci George Bushovi, Barack Obama zaútočil na další tři země, tedy Jemen, Libyi a Somálsko, v nichž USA mimo jiné pronásledovaly členy Al-Káidy a Islámského státu. Při útocích amerických dronů v Jemenu byl také 30. září 2011 zabit Anwar al-Awlaki, nejvýše postavený zabitý člen Al-

52 The President's Speech In Cairo: A New Beginnings: President Barack Obama. The White House [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/presidents-speech-cairo-a-new-beginning>

53 tamtéž

54 GATES, Robert Michael. *Duty: memoirs of a Secretary at war*. New York: Vintage Books, a division of Penguin Random House, 2015, str. 155. ISBN 978-0307949639.

Káidy a jeden z nejnebezpečnějších světových teroristů po dopadení bin Ládina.⁵⁵ Přesto podle zpravodajských služeb USA čelily během Obamovy vlády více hrozbám na více místech planety než kdykoliv před koncem studené války a poprvé po minimálně dvou desetiletích zde existuje byť potenciál ozbrojeného střetu se dvěma největšími rivaly Ameriky, jimiž jsou Rusko a Čína. Obama však také snížil počet amerických vojáků ve válečných zónách ze 150 tisíc na 14 tisíc a současně tak za jeho funkčního období dramaticky klesl počet příslušníků amerických armádních složek, kteří zahynuli na bojišti.⁵⁶ Efektivně však také zapojoval a používal i diplomacii, a to zejména když dokázal snížit jaderné napětí mezi USA a Íránem z důvodu jeho jaderného programu.

Barrack Obama však byl především tím, kdo značně rozšířil roli elitních velitelských jednotek a používání nových technologií, včetně ozbrojených dronů či kybernetických zbraní. „*Celá koncepce války se s Obamou změnila. Obama především dokázal vyvléct zemi z války tak, jak jsme ji mohli vidět. Nyní jsme zavlečení do konfliktů, které jsou méně viditelné, ale současně není jejich konec na dohled,*“ prohlásil doslova Jon Alterman, odborník na Střední východ ve Středisku strategických a mezinárodních studií, což je neziskový think tank ve Washingtonu.⁵⁷ Válka se tak stala pro americkou veřejnost minimálně přijatelnější, a to z toho důvodu, že během ní američtí vojáci nasazovali své životy méně než v minulosti. A možná právě proto Obama získal pověst mírového prezidenta, který napravoval reputaci USA po Bushovi. Z hlediska napadené strany je však jednoduše řečeno dost lhostejné, zda je útok provázen živými vojáky či robotickými drony. V obou případech dochází ke ztrátám na životech, včetně civilistů i materiálním škodám.

V mnoha ohledech však Barrack Obama své slovo na poli zahraniční politiky dodržel. Operace Irácká svoboda i Trvalá svoboda, které zdědil po Georgi Bushovi, skutečně ukončil a drasticky snížil počty amerických vojáků v obou zemích. Po vypuknutí takzvaného Arabského jara sice zahájil bojové operace proti režimu libyjského diktátora Muammara Kaddáfího, vedoucí k jeho následnému svržení, ovšem tyto akce USA prováděly v součinnosti s OSN a širší mezinárodní koalicí. A jen velmi

55 INDYK, Martin., Kenneth. LIEBERTHAL a Michael E. O'HANLON. Bending history: Barack Obama's foreign policy. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2012. Brookings focus books. ISBN 081572182X., str. 71

56 Obama changed 'whole concept of war'. Chicago Tribune [online]. [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://www.chicagotribune.com/sc-nw-obama-war-legacy-20170110-story.html>

57 tamtéž

neochotně Obama zasáhl do občanské války v Sýrii, přičemž v září 2013 nakonec odmítl přímý útok proti režimu Bašára Asada, poté, co tento prokazatelně použil chemické zbraně proti vlastnímu civilnímu obyvatelstvu.

3.3 Dražší, ale bezpečnější války

V říjnu 2015 Obama odsouhlasil první trvalé nasazení amerických speciálních operačních sil v Sýrii, aby podpořily leteckou kampaň proti Islámskému státu. V lednu 2016 se pak objevily zprávy o tom, že Obamova administrativa přehodnocuje stažení vojsk z Afghánistánu, a to s ohledem na zhoršující se bezpečnostní situaci a rovněž vzhledem k tomu, že USA nadále posilovaly svoji vojenskou přítomnost v Sýrii a Iráku. V posledním roce svého prezidentství pak Obama navíc povolil pro následující rok navýšit rozpočet obrany o 2,5 miliardy dolarů, určených na rozšíření boje proti Islámskému státu též v severní a západní Africe. A další miliardy vyčlenil na zasilání těžkých zbraní, obrněných vozidel a dalšího vybavení do zemí střední a východní Evropy, aby byly připraveny čelit případné ruské agresi. Současně Pentagon za Obamy vyslal americké vojenské poradce do Nigérie, aby tamním vládním silám pomohly s bojem proti džihádistické skupině Boko Haram.⁵⁸ V konečném důsledku tak byla Amerika na konci volebního období Barracka Obama více vojensky angažována v zahraničí, než v době jeho příchodu do Bílého domu.

Podle některých názorů je definování amerického vojenského angažmá v různých částech světa ale velmi obtížné, a to částečně proto, že existuje mnoho úrovní angažovanosti mezi nulovou vojenskou účastí a invazí v plném rozsahu. A částečně také proto, že mnoho americké vojenské činnosti se odehrává v režimu přísného utajení.⁵⁹ Edward Delman v internetovém časopisu *The Atlantic* píše, že po konzultaci s Anthonym Cordesmanem z Centra pro strategická a mezinárodní studia (CSIS) a Chrisem Harmerem z Institutu pro studium války, omezil definici vojenské angažovanosti na země, kde USA důsledně bombardují (ať už zjevně či tajně), země v nichž se americké jednotky účastní boje či kde jednotky USA provádějí zpravodajskou činnost, dohled a průzkum na podporu jiné vojenské síly, která se zabývá bojem. A podle těchto parametrů pak na konci Obamova volebního období byly USA vojensky

58 Obama Promised to End America's Wars—Has He?: The president's military record, by the numbers. *The Atlantic*[online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/03/obama-doctrine-wars-numbers/474531/>

59 tamtéž

angažovány v osmi zemích. Ty zahrnují pokračující boje v Afghánistánu, útoky drony v Pákistánu, Somálsku a Jemenu, kampaň proti Islámskému státu v Iráku a Sýrii a dvě poradní a asistenční mise – jedna proti Boko Haram, která je alespoň nominálně přidružená v Kamerunu a další proti Armádě božího odporu pod velením Josepha Konyho v Ugandě a v blízkých zemích.⁶⁰ A to je více než dvojnásobek oproti lednu 2009, kdy Obama úřad přebíral. V to však nejsou počítány tajné operace speciálních jednotek, s nimi bychom se totiž podle informací Velení amerických zvláštních operací (SOCOM) dostali až k těžko uvěřitelnému číslu 82 zemí, v nichž USA prováděly tajné vojenské operace ještě v únoru roku 2016.⁶¹

Velmi zajímavý je rovněž fakt, že během své první předvolební kampaně Barrack Obama tvrdil, že války, které vedou USA ve světě pod velením George W. Bushe, jsou příliš nákladné. Sám však za obě svá volební období vystavil americké veřejnosti za náklady na vojenské operace v zahraničí vyšší účet než jeho předchůdce. Je to 811 miliard dolarů za Bushe, oproti 866 miliardám dolarů za Obamy.⁶² Zde je však také nutné zopakovat, že Obama válku zmodernizoval, což se sebou vždy nese vyšší náklady. A de facto tím splnil svůj závazek učinit války pro Američany bezpečnější. Počet ztrát na životech mezi americkými vojáky totiž byly totiž za Obamy podstatně nižší než za Bushe. Pro srovnání, za Bushovy administrativy zahynul v Iráku 4229 amerických vojáků a 635 dalších v Afghánistánu. Ačkoli počty obětí v Afghánistánu po příchodu Obamy nejprve rostly, a to zejména během první roku klesl počet padlých amerických vojáků o více než 60%. A v roce 2016 zahynulo v Afghánistánu již jen 15 příslušníků amerických vojenských jednotek.⁶³ Za tento pokles může právě mnohem rozšířenější nasazování dronů.

60 tamtéž

61 tamtéž

62 NATIONAL DEFENSE BUDGET ESTIMATES FOR FY 2017: OFFICE OF THE UNDER SECRETARY OF DEFENSE. Department Of Defense: United States Of America [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://bit.ly/21Ko5bd>

63 Obama Promised to End America's Wars—Has He?: The president's military record, by the numbers. The Atlantic[online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/03/obama-doctrine-wars-numbers/474531/>

4. Kdo zabil více teroristů?

Před závěrem si však musíme položit ještě jednu zásadní otázku: kdo byl ve svém boji proti terorismu více efektivní a kdo zabil více teroristů, Bush nebo Obama? Důležité je však nejprve definovat, koho nazveme teroristou. Pokud se bude jednat čistě o členy organizace, kteří primárně využívají teroristických činů proti civilnímu obyvatelstvu k vyvolání reakce státu (kam tedy spadají spíše členové Al-Káidy, Talibánu či Islámského státu spíše než příslušníků Republikánské gardy bývalého iráckého prezidenta Saddáma Husajna), prvenství bude mít Obama. Kromě toho, že za jeho působení ve funkci prezidenta USA dopadly nejhledanějších teroristu světa Usámu bin Ládina (byť rozkaz k jeho dopadení americkými vojenskými jednotkami na území Pákistánu bez jakéhokoliv svolení či vědomí oficiálních pákistánských úřadů je samo o sobě značně kontroverzním aktem, pozn. aut), vojenské akce americké armády za Obamova působení zabily mezi 2700 až 4000 teroristy v Pákistánu, Somálsku a Jemenu. Oproti tomu za Bushovy vlády jich USA v zahraničí pozabíjeli přibližně 400. Pozoruhodný je však jeden podstatný rozdíl, zatímco Bushovi k tomu stačilo pouze přibližně 60 dronových útoků, Obamova administrativa jich v těchto třech zemích nařídila více než 500. Vůbec největšího počtu útoků drony v jedné zemi během jednoho rok pak jednoznačně proběhlo v roce 2014 (tedy za Obamy) v Afghánistánu, kde americké drony útočil během tohoto roku více než tisíckrát. Přičemž v následujících dvou letech jich pak souhrnně byla zhruba polovina tohoto počtu.⁶⁴ Odhady počtů zabitých příslušníku Talibánu jsou podle údajů z roku 2015 odhadovány na 5000 až 15000 během Bushovy administrativy k nejvýše pěti tisícům za Obamy.⁶⁵ Americké jednotky za George Bushe pak v letech 2003 až 2009 zabily v Iráku během Operace irácká svoboda přibližně 24 000 nepřátelských bojovníků.⁶⁶ Velmi podobné, tedy 26 000, je však číslo bojovníků Islámského státu, které zabily americké jednotky za vlády Barracka Obamy v Iráku a Sýrii.⁶⁷

64 Who killed more terrorists, Obama or Bush? It depends. POLITIFACT [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/article/2016/apr/18/who-killed-more-terrorists-obama-or-bush/>

65 War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014. Brown University: Watson Institutes For International Studies [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://bit.ly/2iJMmRe>

66 Iraq War Logs: What the numbers reveal. IRAQ BODY COUNT [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/warlogs/>

67 Estimate: More than 26,000 ISIS fighters killed by coalition. CNN: Politics [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2016/02/17/politics/isis-fighters-killed-iraq-syria/>

V prosinci 2015 se Washington Post pokusil přijít s vlastním odhadem kolik teroristů zabili Bush a Obama. V chápání termínu terorismus v jeho nejširším významu tyto odhady hovoří o číslech 65 000 až 88 000 teroristů, zabitých americkými jednotkami v letech 2001 až 2016 v Afghánistánu, Iráku, Pákistánu, Africe a na Arabském poloostrově, včetně bojovníků Islámského státu. Přičemž Obama je z tohoto počtu odpovědný za něco mezi 30 000 a 33 000 zabitých nepřátel.⁶⁸ I Washington Post však uvádí, že tato čísla jsou pouhými odhady a je možné, že přesné počty nebudeme znát nikdy. A to jednak proto, že definice teroristy je poměrně nejasná a za druhé velká část těchto informací stále podléhá přísnému utajení.

68 How many terrorists has President Obama actually ‘taken out’? Probably more than 30,000. Washington Post[online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://wapo.st/2ya87yZ>

Závěr

Ve svojí práci jsem se pokusil sestavit ucelený obraz toho, jak se lišila zahraniční politika amerických prezidentů George W. Bushe a Barracka H. Obamy, a to především s ohledem na mezinárodní terorismus a vojenské aktivity USA v zemích Středního a Blízkého východu, tedy Afghánistánu, Iráku či Pákistánu. A současně porovnat, jak a zda se lišily jejich kroky, vedené ve snaze o oslabení teroristických organizací a skupin, jako jsou Talibán, Al-Káida či Islámský stát. Mým původním záměrem bylo provést srovnání, které by zohledňovalo i další významné hráče na poli světové politiky, tedy Čínu a Rusko, v průběhu psaní jsem se však rozhodl směřování své práce takto zúžit, protože zde nacházím mnohem více faktorů, které je možné podrobit přímé komparaci. Své informace jsem čerpal jak z odborné literatury (té k tomuto tématu existuje více v případě prezidenta Bushe, a to z důvodu, že od konce jeho prezidentství uplynulo více času), tak ze světového tisku. Velmi cenným zdrojem informací pak pro mě byl nezávislý britský zpravodajský server The Bureau Of Investigative Journalism, který zveřejnil i jinak velmi těžko dostupné informace, jakými jsou konkrétní počty provedených bombových útoků drony či padlých amerických vojáků v průběhu vojenských operací, vedených oběma prezidenty.

Mnou sebrané informace podle mého názoru vcelku zřetelně dokládají, že v zahraniční politice ve vztahu k terorismu a útokům na země, které jej podporovaly, se přístup obou prezidentů lišil, vykazoval však i jisté shody. Zejména pak v tom, že jak prezident Bush, tak prezident Obama, neměli před svým vstupem do politiky v úmyslu vést války a bojové akce v zahraničí, a oba se chtěli zaměřit zejména na domácí problémy, které americkou veřejnost na začátku nového milénia trápily nejvíce. Oba však byli postaveni před výzvy mezinárodní bezpečnosti, které je přinutily do jisté míry změnit své zaměření v zahraniční politice a uchýlit se k použití americké vojenské síly na území jiných států, zejména pak na Středním a Blízkém východě. V případě prezidenta Bushe to byly útoky z 11. září, které v širším důsledku vedly k americkým útokům zejména na Afghánistán a Irák. U prezidenta Obamy se pak jednalo zejména o události známé coby Arabské jaro roku 2011, v jejichž důsledku se Obama rozhodl nasadit vojenské síly v Libyi či Súdánu, dále pak občanská válka v Sýrii a pak samozřejmě vzestup Islámského státu.

Z mého pohledu a dle mnou sebraných informací v této práci, však nelze jednoznačně potvrdit rozšířenou hypotézu, že by Bush byl oproti Obamovi prezidentem, který by přehnaně nadužíval vojenskou sílu v zahraničí. A to i v případě tolikrát kritizovaného svržení režimu Saddáma Husajna v Iráku z roku 2003. Vzhledem k informacím od zpravodajských služeb, které podle všeho měl Bush v době rozhodování k dispozici, se může jeho plán na zabránění Iráku ve vlastnění zbraní hromadného ničení zdát logicky ospravedlnitelný, a to zejména v důsledku šoku, v němž se stále ještě celá americká, ale i světová veřejnost nacházela po útocích z 11. září.

Barrack Obama přece jen během svého prezidentství takovému skandálu nečelil. Zejména pak ale za jeho vlády našly podstatně větší (bezmála desetinásobné) uplatnění útoky bezpilotními drony namísto konvenčních zbraní a pozemních jednotek, což s sebou i přes větší finanční náročnost (náklady na vojenské operace v regionu za Obamy byly přibližně o 7% vyšší než za Bushe) nese menší riziko pro útočící stranu. Americká veřejnost s úlevou sledovala, že se díky tomu snižuje počet amerických vojáků, padlých v zahraničních misích (za Bushe bylo v regionu zabito téměř 2,5 krát více amerických vojáků než za Obamy). Pro napadenou stranu jsou však útoky drony navzdory proklamované chirurgické přesnosti nebezpečné i z toho důvodu, že na dálku existuje menší možnost rozeznat, zda mezi osobami na místě plánovaného útoku nejsou též civilisté či děti. K civilním obětem však prokazatelně docházelo (včetně dětských), což je další z věcí, za které byl Obama silně kritizován nejen částí americké veřejnosti, ale zejména v zahraničí.

Můžeme se domýšlet, jak by asi Obama reagoval, kdyby byl po 11. září v úřadu on. Dle mého názoru, a podle toho, jak si počínal například právě po Arabském jaru 2011, se však domnívám, že by jeho reakce nebyla dramaticky odlišná od Bushovy. Sám Obama se sice zavázal války, které Bush rozpoutal, ukončit, to se mu však během obou volebních období zcela nepodařilo. Je totiž doloženo, že USA za jeho vlády měly své vojenské aktivity v Iráku i Afghánistánu ještě poté, co oficiálně válečné operace Irácká svoboda a Trvalá svoboda v těchto zemích USA ukončily.

Ve svojí práci tedy pokládám dle mého názoru ucelený obraz toho, že v řadě věcí byly reakce obou prezidentů na výzvy mezinárodní bezpečnosti shodné, odlišnosti pak vyplývaly spíše z odlišností samotných okolností a příčin, které je vyvolaly. Dá se proto

podle mého názoru do jisté míry souhlasit s tvrzením, uvedeným v úvodu textu, tedy že se americká zahraniční politika příliš nemění podle toho, kdo je právě nejvyšším mužem Bílého domu. Osobně soudím, že USA jako patrně jediná supervelmoc bude vždy trnem v oku vládám či teroristickým organizacím, které usilují o jiné rozložení sil ve světě. A zejména to platí pro strategický region, jakým je právě Střední a Blízký východ. USA budou současně podle mého názoru vždy v první řadě hájit své vlastní zájmy, a to možná i způsobem, který se může jiným stranám zdát až bezohledný či imperialistický, při bližším pohledu to však může být jinak.

Zůstávám sice spíše zastáncem zahraniční politiky Barracka H. Obamy, i jeho někdy možná až idealistického pacifismu a snahy hledět do budoucnosti s optimismem. Nedomnívám se však, že by George W. Bush skutečně byl oním „pistolníkem“, který se uchýlil k použití vojenské síly bez pádných důvodů, jen proto, aby dobyl region bohatý na ropu. Z mého pohledu je tedy hypotéza, že by George W. Bush byl prezidentem války a Barrack H. Obama prezidentem míru, spíše neplatná.

Summary

In my point of view, the informations I have collected, shows quite clearly that foreign policy in relation to terrorism and attacks on the countries that supported it, the two Presidents' approach differed, but it also had some consensus. In particular, the fact that both President Bush and President Obama had no intention of waging war and fighting abroad before their entry into politics, both of which wanted to focus on the domestic issues that the American public was most concerned about at the beginning of the new millennium. Both of them, however, have faced international security challenges, which have forced them to make some extent change in their foreign policy focus in the use of American military power in the territory of other states, particularly in the Middle East. In the case of President Bush, it was September 11 attacks, which led to US attacks, in particular, on Afghanistan and Iraq. President Obama was especially concerned with events known as the Arab Spring of 2011, which resulted in Obama's decision to deploy military forces in Libya or Sudan, the civil war in Syria, and of course the rise of the Islamic state.

According to my collected information in this work, however, it can not be unambiguously confirmed the widespread hypothesis that Bush would be a president who would over-exaggerate the military power abroad. The so-called "overthrow" of the Saddam Hussein regime in Iraq in 2003, could have been seen necessary due to the information that Bush apparently had at the time of his decision, especially to prevent Iraq from holding weapons of mass destruction as the entire American and world public were still in the state of shock in the aftermath of the September 11 attacks. Barack Obama did not face such a scandal during his presidency. In particular, however, under his government, the use of unmanned drones rather than conventional weapons and ground troops was considerably greater, which, despite the greater financial cost, logically carries less risk to the attacking party, and the US public was relieved to see that the number of US soldiers, killed in foreign missions, decreased. For the attacked side, however, the attack of the drones, despite proclaimed surgical precision, is also dangerous due to the fact that at a distance there is less possibility to tell whether civilians or children are not among the persons on the site of the planned attack.

We can think of Obama's reaction if he was in office after September 11th. But, in my opinion, and according to how he ran for example after the Arab Spring 2011, I think his reaction would not be dramatically different from Bush. Obama himself committed to end the wars that Bush had unleashed, but it did not succeed during both his polls. And it is documented that the United States under Obama's rule has had its military activities in Iraq and Afghanistan even after the official Iraqi Freedom and Endurance Freedom were ended.

In my work, I think, I declare a coherent picture of the fact that, in a number of things, the reactions of the two presidents were the same, the differences of their reactions were due to the differences in the circumstances themselves and to the causes that caused them. It seems to me that American foreign policy really does not change much, no matter who is the highest man of the White House. The United States, as probably the only superpower of the world, will always be in the eye of governments or terrorist organizations that seek want to change the world map, especially in a strategic region as the Middle East. On the contrary, the US will always defend its own interests, often in a way that to other parties may seem imperialist, although it may be different in a closer look. Personally, I am a proponent of Barack Obama's foreign policy, but I do not think that George Bush was indeed the "gunman" who used to use military force without good reason just to conquer a region rich in oil. From my point of view, therefore, is the hypothesis that George W. Bush was president of the war, and Barrack H. Obama was president of peace, rather false.

Použitá literatura

Admittin strategy error, Bush ads Iraq troops. NCB News: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <http://www.nbcnews.com/id/16558652/page/1/#.WiY4LaE7ok>

American War and Military Operations Casualties: Lists and Statistics. Congressional Research Service [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL32492.pdf>

ANDERSON, Terry H. Bush's wars. New York: Oxford University Press, c2011. ISBN 978-0-19-974752-8., str. 55

AT A FRAGILE CROSSROADS: AFGHANISTAN AND THE INTERNATIONAL COMMUNITY MUST PULL TOGETHER. United Nations [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.un.org/events/tenstories/07/afghanistan.shtml>

Barack Obama's speeches: 2002 to 2006: Guardian.com [online]. 2009 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2009/jan/20/barack-obama-inauguration-speeches-1>

Barrack Obama vs George W. Bush: Inside.gov [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://us-presidents.insidegov.com/compare/2-39/Barack-Obama-vs-George-W-Bush>

Bush Vetoes Bill Tying Iraq Funds to Exit. New York Times: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <http://https://nyti.ms/2AVZZYB>

Citing Stability in Iraq, Bush Sees Troop Cuts. New York Times: Politics [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2AY6zgX>

Coalition Military Fatalities By Year [online]. [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://icasualties.org/oef/>

Council On Foreign Relations: The U.S.-India Nuclear Deal [online]. 2010 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/india/us-india-nuclear-deal/p9663>

Drone wars: the full data. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2017-01-01/drone-wars-the-full-data>

Estimate: More than 26,000 ISIS fighters killed by coalition. CNN: Politics [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2016/02/17/politics/isis-fighters-killed-iraq-syria/>

GATES, Robert Michael. *Duty: memoirs of a Secretary at war*. New York: Vintage Books, a division of Penguin Random House, 2015, str. 155. ISBN 978-0307949639.

George W. Bush Address Accepting the Presidential Nomination at the Republican National Convention in Philadelphia. *Presidency.ucsb.edu* [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=25954>

HODER, Lukáš. *Architekti Bushovy doktríny: Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe*. Mezinárodní vztahy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2009, (02), str. 26. ISSN 0323-1844.

How many terrorists has President Obama actually 'taken out'? Probably more than 30,000. *Washington Post*[online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://wapo.st/2ya87yZ>

INDYK, Martin., Kenneth. LIEBERTHAL a Michael E. O'HANLON. *Bending history: Barack Obama's foreign policy*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2012. Brookings focus books. ISBN 081572182X., str. 71

Iraq Constitution Passes in Referendum [online]. *Associated Press* [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <http://www.foxnews.com/story/2005/10/25/iraq-constitution-passes-in-referendum.html>

Iraq War Logs: What the numbers reveal. IRAQ BODY COUNT [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.iraqbodycount.org/analysis/numbers/warlogs/>

Is this the Roadmap that Bush and Blair keep talking about?: Project for the New American Century (PNAC). "Lead the World to Victory":. : *Globalresearch.ca* [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://globalresearch.ca/articles/NAC304A.html>

KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM. *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. ISBN 978-80-87092-11-8. str. 49

LYNCH, Timothy J. a Robert. SINGH. *After Bush: the case for continuity in American foreign policy*. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 0521880041. str. 151

NATIONAL DEFENSE BUDGET ESTIMATES FOR FY 2017: OFFICE OF THE UNDER SECRETARY OF DEFENSE. Department Of Defense: United States Of America [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z:<http://bit.ly/21Ko5bd>

Obama changed 'whole concept of war'. Chicago Tribune [online]. [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://www.chicagotribune.com/sc-nw-obama-war-legacy-20170110-story.html>

Obama Promised to End America's Wars—Has He?: The president's military record, by the numbers. The Atlantic[online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/03/obama-doctrine-wars-numbers/474531/>

Operace Trvalá svoboda: Před 15 lety zahájily USA útoky v Afghánistánu. Eurozprávy.cz [online]. 2016 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/asia-a-australie/170337-operace-trvala-svoboda-pred-15-lety-zahajily-usa-utoky-v-afghanistanu/>

PNAC letters sent to President Bill Clinton: Information Clearing House [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://www.informationclearinghouse.info/article5527.htm>

Poll: Talk First, Fight Later: CBS News [online]. 2003 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://www.cbsnews.com/news/poll-talk-first-fight-later/>

President Barack Obama's Speech to the Muslim World: Remarks of Barack Obama in the Grand Hall of Cairo University on June 4, 2009 [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/politics/article/0,8599,1902738,00.html>

President Discusses Beginning of Operation Iraqi Freedom: The White House [online]. 2003 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030322.html>

Secure ratification of the Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT) [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/obameter/promise/198/secure-ratification-of-the-comprehensive-test-ban-/>

STŘEDA, Ladislav a Miroslav ŠTANGL. Jaderné odzbrojení - aktuální problém 21. století. Mezinárodní vztahy. Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. (ÚMV), 2001(02). ISSN ISSN 0323-1844.

Somalia: Reported US covert actions 2001-2016: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/somalia-reported-us-covert-actions-2001-2017>

The Bush Years: Pakistan strikes 2004 – 2009: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/the-bush-years-pakistan-strikes-2004-2009>

The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. Congressional Research Service [online]. 2014 [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf>

The Legacy of Obama's "Pivot" to Asia [online]. ForeignPolicy.com, 2016 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2016/09/03/the-legacy-of-obamas-pivot-to-asia/>

The President's Speech In Cairo: A New Beginnings: President Barack Obama. The White House [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/presidents-speech-cairo-a-new-beginning>

The United States Presidents's Emergency Plan for AIDS Relief: About PEPFAR [online]. 2010 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <https://www.pepfar.gov/about/index.htm>

There were no weapons of mass destruction in Iraq: World News [online]. TheGurdian.com, 2004 [cit. 2017-11-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2004/oct/07/usa.iraq1>

United States Senate: Constitution of the United States [online]. [cit. 2017-11-24]. Dostupné z: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm

War against terrorism must end, Barack Obama says: World News. The Telegraph [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10077243/War-against-terrorism-must-end-Barack-Obama-says.html>

War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014. Brown University: Watson Institutes For International Studies [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://bit.ly/2iJMmRe>

Who killed more terrorists, Obama or Bush? It depends. POLITIFACT [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/article/2016/apr/18/who-killed-more-terrorists-obama-or-bush/>

Yemen: Reported US covert actions 2001-2011: Human Rights. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2007-01-11]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/yemen-reported-us-covert-actions-2001-2011>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Americké ztráty na životech ve válečných operacích za prezidentů Bushe a Obamy (tabulka, graf)

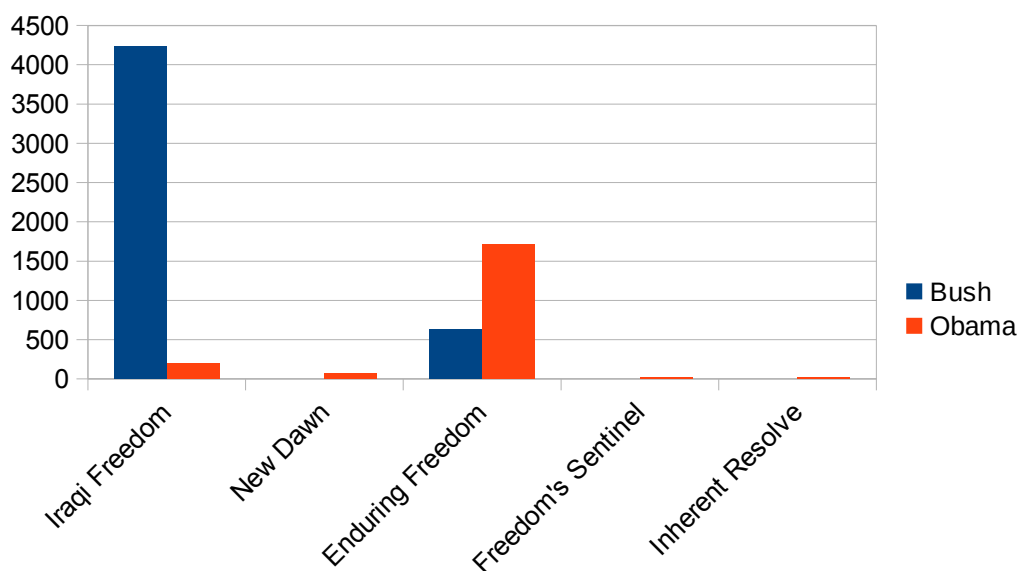
Příloha č. 2: Útoky drony v zemích za prezidentů Bushe a Obamy (tabulka, graf)

Příloha č. 3: Financování válečných operací za prezidentů Bushe a Obamy v miliardách USD (tabulka, graf)

Přílohy

Příloha č. 1: SrovAmerické ztráty na životech ve válečných operacích za prezidentů Bushe a Obamy (tabulka, graf)

Název operace	Bush	Obama
Iraqi Freedom	4229	195
New Dawn	0	73
Enduring Freedom	635	1714
Freedom's Sentinel	0	22
Inherent Resolve	0	15
Celkem	4864	2019

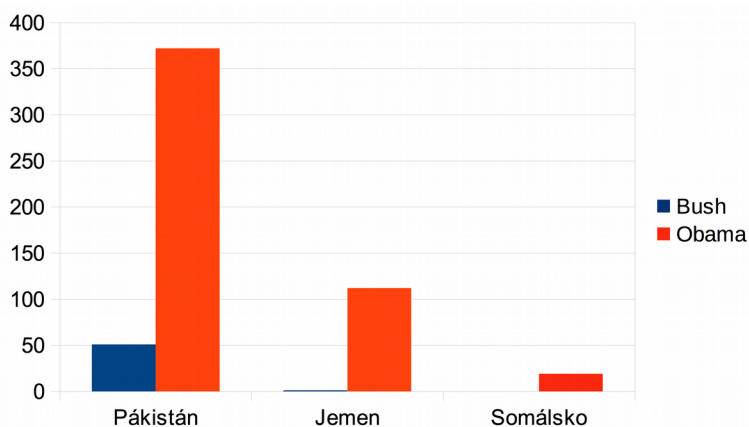

Zdroj ⁶⁹

Příloha č. 2: Útoky drony v zemích za prezidentů Bushe a Obamy (tabulka, graf)

Země	Bush	Obama
Pákistán	51	372
Jemen	1	112
Somálsko	0	19
Celkem	52	503

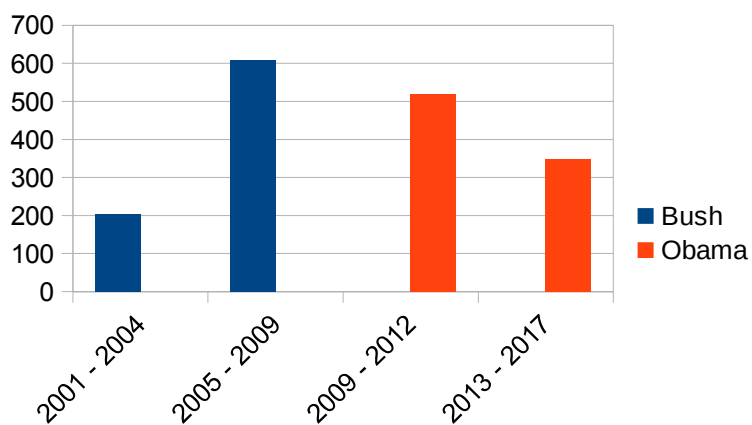
69 American War and Military Operations Casualties: Lists and Statistics. Congressional Research Service [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL32492.pdf>

Zdroj⁷⁰

Příloha č. 3: Financování válečných operací za prezidentů Bushe a Obamy v miliardách USD (tabulka, graf)

Fiskální rok	Bush	Obama
2001 - 2004	203,12	
2005 - 2009	607,88	
2009 - 2012		518,64
2013 - 2017		347,32
Celkem	811	865,96

Zdroj⁷¹

70 Drone wars: the full data. The Bureau of Investigative Journalism [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2017-01-01/drone-wars-the-full-data>

71 NATIONAL DEFENSE BUDGET ESTIMATES FOR FY 2017: OFFICE OF THE UNDER SECRETARY OF DEFENSE. Department Of Defense: United States Of America [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://bit.ly/21Ko5bd>